

29.3.2018

Puolustusvaliokunta

Puolustusvaliokunnasta 15.3.2018 Päälystöliitto ry:lle osoitettu asiantuntijapyyntö HE 199/2017 vp, HE 202/2017 vp sekä HE 203/2017 vp

PÄÄLYSTÖLIITTO RY: N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEEN LAIKSI VALTION VIRKAMIESLAIN 7§:N MUUTTAMISESTA, LAEIKSI TIEDUSTELUTOIMINNAN VALVONNASTA SEKÄ ESITYKSIIN SIVIILI- JA SOTILASTIEDUSTELUA KOSKEVISTA LAINSÄÄDÄNNÖISTÄ

1. Hallituksen esitykset valtion virkamieslain 7§:n muuttamisesta sekä laeiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta

Päälystöliitto ry pitää tarpeellisena hallituksen esitystä muuttaa valtion virkamieslakia siten, että tiedusteluvaltuutetulle ja tiedusteluvaltuutetun toiminnon henkilöstölle asetettaisiin vaatimus Suomen kansalaisuudesta. Muutoin tähän hallituksen esitykseen Päälystöliitto ry:llä ei ole esittää huomioitavaa.

Hallituksen esitykseen laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta Päälystöliitto ry esittää huomiona sen, että tiedusteluvaltuutettujen valvontatoimivallan piiriin kuuluisi myös ulkomailla tapahtuva tiedustelutoiminta. Sotilastiedustelulainsäädäntöjen tarkoitus on muu muassa mahdollistaa tiedonhankinta Euroopan unionin avunantolausekkeen mukaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa sekä kriisinhallintaoperaatioissa. Tällä toiminnalla parannetaan merkittävästi ulkomailla palvelevien suomalaisten turvallisuutta. Tiedustelutoiminnan valvontaa koskevasta lakiesityksestä ei kuitenkaan ilmene, mitkä ovat tämän kaltaisen valvontatoiminnan tosiasialliset edellytykset ja resurssit. Esimerkiksi valvontatoiminnan ulottamista kriisinhallintaoperaatioissa suoritettavaan tiedusteluun voidaan arvioida olevan hyvin haasteellista. Päälystöliitto ry:n näkemyksen mukaan siihen, miten ulkomaan tiedustelun valvontatoiminta järjestettäisiin, on jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota ja toteutusta on harkittava yhteistoiminnassa sekä siviili- että sotilastiedusteluviranomaisten kanssa.

Erityisen hyvänä Päälystöliitto ry:ssä pidämme sitä, mitä tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa lakiesityksessä on tuotu ilmi, että tiedusteluvaltuutetut olisivat toiminnassaan itsenäisiä ja riippumattomia ja valvoisivat tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa. Nämä ovat viranomaistiedustelua suorittavan henkilöstön näkökulmasta hyvin tärkeitä asioita.

2. Hallituksen esitykset eduskunnalle laiksi siviilitiedustelusta, sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Päälystöliitto ry:llä ei ole esittää huomioita hallituksen esitykseen eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi.

Hallituksen esitystä laeiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi Päälystöliitto ry pitää erittäin tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Laki toteutuessaan parantaisi merkittävästi sotilastiedusteluviranomaisen toimintaedellytyksiä hankkia tietoa puolustusvoimien tehtäviin liittyvistä

kansainvälisistä uhista. Tällä hetkellä Puolustusvoimilla ei ole käytössään kaikkia niitä tarpeellisia toimivaltuuksia, joilla voitaisiin hankkia tietoja puolustusvoimien lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. Turvallisuusympäristömme on muuttunut merkittävästi, joten tämän lain toivotaan tulevan voimaan mahdollisimman pian.

Olemme kiinnittäneet huomiota joihinkin sotilastiedustelulainsäädännön lakiesityksen kohtiin, joista tässä lausunnossa esitetyt huomiot tulisi Päälystöliitto ry:n näkemyksen mukaan ottaa huomioon:

2.1 Uusien tiedonhankintamenetelmien resurssit ja koulutus

Laissa säädettäisiin sotilastiedusteluviranomaisten toimivaltuuksista muun muassa henkilötiedustelussa ja ulkomaan tietojärjestelmätiedustelussa. Vaikkakin henkilötiedusteluun esitettävät uudet tiedonhankintakeinot muistuttavat puolustusvoimien nykyistä rikostorjuntaa, jossa hankitaan tietoa mahdollisesti tapahtuvista tai jo tapahtuneista rikoksista, lakiesityksen henkilötiedustelun tiedonhankintamenetelmät ovat uusia. Jatkossa sotilastiedusteluviranomaisten tiedonhankinnalla pyritään muun muassa varhaisen vaiheen uhkien havaitsemiseen hankkimalla tietoa lähialueiden valtioiden aikeista ja suunnitelmista. Kyse saattaa olla tiedoista, joita ei ole saatavissa tavanomaisista dokumenteista tai viesteistä vaan esimerkiksi ihmisten keskenään käymistä keskusteluista, joista tiedon voi toimittaa vain keskusteluun osallistunut toinen osapuoli.

Päälystöliitto ry pitää tärkeänä, että puolustusvoimille kohdennettavat henkilö- ja taloudelliset resurssit ovat pitkällä aikavälillä sen kaltaisia, jotta uudet tiedonhankintamenetelmät ovat tosiasiallisesti toteutettavissa. Lakiesityksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu esityksen 4. kohdassa. Tästä ilmenee, että lisäkustannuksia ei voitaisi kattaa puolustusministeriön hallinnonalan nykyisten vuosittaisten määrärahojen puitteissa, vaan tämä vaatisi lisärahoitusta jo vuoden 2018 lisätalousarvioon ja vuosien 2019-2022 julkisen talouden suunnitelmaan.

Puolustusvoimien tulee varmistua siitä, että uusilla tiedonhankintakeinoilla tiedustelua toteuttava henkilöstö on asianmukaisesti koulutettu ja henkilöstö on muutenkin hankkinut riittävän perehtyneisyyden tehtäviinsä ja toimivaltuuksiinsa. Esimerkiksi henkilötiedustelun suorituskyvyn kehittäminen ei ole tällä hetkellä sisällynyt mihinkään puolustusvoimien kehittämisohjelmista. Laki toisi tullessaan myös ulkoisesta valvonnasta johtuvia dokumentointivelvoitteita, joiden työskentelyprosessien koulutukseen on varattava riittävästi resursseja. Koulutuksessa on syytä hyödyntää yhteistyötä Suojelupoliisin kanssa. Oman ulkomaan henkilötiedustelun käynnistämisessä on syytä myös hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä.

2.2 Työturvallisuus ja voimankäyttöäännökset

Päälystöliitto ry esittää huomiona, että lakiehdotuksesta puuttuu kokonaan sääntely varustautumisesta voimankäyttövälineillä ja oikeudesta varautua voimakeinojen käyttöön tiedonhankintatehtävissä. Vaikkakin puolustusvoimat on velvollinen huolehtimaan operaatioturvallisuudesta ja oman henkilöstön suojaamisesta, lakiin tulisi harkita lisättäväksi voimankäyttöäännöksiä: tulisiko sotilastiedustelutehtävää suorittaville virkamiehille säätää oikeudet voimakeinojen käyttöön tämän lain antamien valtuuksiensa perusteella yksityishenkilön hätävarjelusäännösten sijaan. Näillä säädöksillä parannettaisiin merkittävästi tiedusteluhenkilöstön työturvallisuutta.

Henkilötiedusteluun esitettävillä uusilla tiedonhankintakeinoilla olisi välittömiä vaikutuksia sotilastiedusteluhenkilöstön asemaan ja työtehtävien sisältöön. Tehtävät saattavat sisältää muun muassa peiteltyä tiedonhankintaa, jolloin esimerkiksi henkilöön kohdistuvassa vuorovaikutuksessa saatetaan käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä

tietoja. Tiedusteluun liittyy monia sensitiivisiä elementtejä ja tiedustelutehtävää suorittavat virkamiehet saattavat joissain tapauksissa joutua asettaa itsensä hengen ja terveyden vaaraan. Päälystöliitto ry:n näkemyksen mukaan sotilastiedustelulakiehdotuksessa tulisi antaa vähintäänkin valtuudet puolustusministeriölle säätää tarkemmin asetuksella sotilastiedusteluviranomaisen oikeudesta kantaa tiedonhankintatehtävissä voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä ja kuljettamisesta sekä voimakeinojen käytöstä ja niiden valvonnasta tiedonhankintatehtäviin liittyen.

2.3 Sotilastiedusteluun liittyvien henkilötietojen salassapitosäädösten muuttaminen

Päälystöliitto ry pitää tärkeänä, jotta niiden sotilastiedusteluun liittyvien asiakirjojen, jotka sisältävät sotilastiedustelutoiminnan henkilötietoja, salassapitoaika tarkennetaan yksityiselämän suojaamisajan kaltaisilla erityissäädöksillä. Yleisin viranomaisten asiakirjojen salassapitoaika, 25 vuotta, ei ole tiedustelutoiminnassa riittävä. Jatkossa salassapitosäädöksillä tulee turvata se, jotta viranomaisen asiakirjoista ei ilmenisi esimerkiksi luottamuksellisesti tietoja antaneen avustajan tai sotilastiedustelun peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevia tietoja, jotka vaarantaisivat näissä tehtävissä toimineiden tai heidän läheistensä turvallisuuden.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa on säädetty, että sotilastiedustelua koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä (24§ 1.mom. 10k). Viranomaisen asiakirjan niin sanottu salassapitoaika on 25 vuotta, jollei toisin ole säädetty tai lain nojalla määrätty (31§). Yksityiselämän suojaamiseksi eräät 24 §:n 1 momentissa salassa pidettäväksi säädetty viranomaisen asiakirjat poikkeavat tästä ja näiden asiakirjojen salassapitoaika on 50-100 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee.

Lakiesityksestä käy ilmi, että 25 vuotta on jo aiemmin Puolustusvoimissa todettu liian lyhyeksi kysymyksen ollessa tietyistä Puolustusvoimien toimitiloista ja pitkäaikaiskäytössä olevista puolustusmateriaaleista. Salassapitoaika voidaan jatkaa julkisuuslain 31 §:n nojalla, mikäli asiakirjan julkiseksi tulemisella olisi haittaa maanpuolustuksen tai väestönsuojelun kannalta. Tällaista tietoa sisältävä asiakirja voi koskea kiinteistöä, rakennusta, rakennelmaa, järjestelmää, laitetta tai menetelmää. Mahdollisuus salassapitoajan jatkamiseen ei koske henkilötietoja. Julkisuuslain 31 § 3 momentin mukaan valtioneuvosto voi jatkaa laissa säädettyin edellytyksin salassapitoaika enintään 30 vuodella. Tämä on kuitenkin tarkoitettu poikkeukselliseksi toimenpiteeksi eikä siihen turvautumista voida pitää asianmukaisena silloin, kun kysymys on säännönmukaisesta ja ennakoitavissa olevasta salassapitotarpeesta.

Jyrki Lukkarinen
Puheenjohtaja

Marko Valkanen
Pääluottamus mies